

УДК 725.84.012.7

Ю.С. Христюк

ІНТЕГРАЦІЙНА СУТНІСТЬ ДИТЯЧОГО ТА ГРОМАДСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЕЛЕМЕНТІВ ПРОЕКТНОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Проектна спрямованість сучасних громадських закладів на функціональне розширення, а також виникнення нових соціальних вимог до дитячого ігрового середовища, створюють проектну ситуацію, спрямовану на об'єднання громадського й ігрового середовища у систему. Оскільки було відзначено тісні взаємозв'язки у системі та значні функціональні зміни, виникає питання стосовно інтегративної єдності елементів даної системи. Спрямованість наукового кругозору на вирішення питань внутрішньої організації системи вказує на необхідність дослідження цього процесу, взаємопов'язаного з активізацією суспільної діяльності в громадських закладах. Актуальним залишається питання визначення форм інтеграції та окреслення основних цілей такої організації.

Аналіз останніх публікацій стосовно поставленої проблеми. Наявна інформаційна база не відображає усього комплексу питань, пов'язаних з інтеграцією ігрового та громадського середовища. Сучасні дослідники розглядають розвивальне предметне середовище як систему матеріальних об'єктів діяльності дитини, що функціонально моделює зміст її духовного і фізичного розвитку [2; 4; 7]. Основні відомості стосовно проектування громадських закладів [1; 3] не містять інформації щодо організації ігрового середовища. Зважаючи на відсутність публікацій, відкритим залишається питання інтеграції ігрового та громадського середовища.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є виявлення сучасних тенденцій в проектуванні дитячого ігрового середовища та громадського середовища. У зв'язку з цим виділені наступні завдання: 1) оцінити особливості формування системи «дитяче ігрове середовище – громадський заклад»; 2) окреслити основні причини та форми інтеграції ігрового середовища у громадському закладі; 3) охарактеризувати вплив формування ігрового середовища на внутрішню організацію громадського закладу.

Виклад основного матеріалу. Хоча до недавнього часу функціонування ігрового середовища розглядалось лише як місце для розваг та фізичного розвитку дітей, історія формування такого середовища знає чимало випадків його організації у місцях, де відбувалися ярмарки чи інші події, організовані громадськістю. Очевидно, ігрові елементи, призначені для організації дозвілля дітей, несуть у собі глибокий культурологічний зміст. Тому процес утворення та модифікації як ігрового, так і громадського середовища можна назвати соціокультурним феноменом. Суть такого означення дає можливість об'єднати дані елементи у систему «дитяче ігрове середовище – громадський заклад».

Тенденцією сучасного проектування є розширення кола громадських закладів, де є можливим організація дитячого ігрового середовища. На даний час спостерігається орієнтація компонентів системи на взаємну інтеграцію. В основі такого процесу лежить взаємне прагнення на розширення функцій. Зі сторони ігрового середовища спостерігається його переорієнтація на громадські процеси, і, як наслідок, розширення ігрових можливостей організованого дитячого простору. Розглядаючи ігрове дитяче середовище в якості цілісного і системного об'єкта з новими проектними рішеннями, а не як суму одиничних проектних актів, можна намітити наукові, що опираються на тенденції соціального і культурного розвитку нашого суспільства, основи методологічного підходу до проектування й системної організації дитячого ігрового середовища в громадських об'єктах. Проектування дитячого ігрового середовища може бути означено як систематичний процес, пов'язаний з громадським розвитком, виникненням певних форм соціальних потреб батьків і дітей.

Рішення, що стосуються методів організації об'єктів ігрового середовища в громадському закладі, взаємопов'язані з організацією і розвитком громадського простору і мають ухвалюватись із врахуванням загального комплексу умов розвитку і потреб сьогодення.

Заклади громадського призначення, з однієї сторони, є стійкими елементами міського середовища, з другої – нетривалі з позиції збереження своєї утилітарної функції.

Зі сторони ж громадського закладу відбувається вплив на організоване ігрове середовище, на його включення як функційно необхідного компоненту, зумовлене громадськими потребами. Громадський заклад у такій ситуації підпорядковує ігрові процеси функціональному призначенню залежно від його типу. Зважаючи на проектування дитячого ігрового середовища в інтер'єрі громадського закладу, можна відзначити поєднання та взаємопроникнення цих двох підсистем з метою утворення нової інтегративної системи. Формування нових систем обумовлене не лише функціональною необхідністю ігрового та громадського просторів, а тенденціями сучасної проектної культури. Процес взаємозближення та утворення взаємозв'язків між ігровим та громадським середовищем є досить складним і неоднозначним процесом. Можна виділити чотири форми інтеграції дитячого та громадського простору як культурних елементів, що вказують на рівень об'єднання підсистем та їх частин в одне ціле.

Просторове співіснування полягає у вільному та випадковому співіснуванні ігрового та громадського простору як культурних об'єктів. Сюди входить також механічне об'єднання елементів в одну структурну єдність. Таке поєднання простору передбачає лише спільність території. У цій ситуації громадський заклад є стійким, сформованим об'єктом, а дитяче ігрове середовище має тимчасовий характер. При даній проектній ситуації дитяче ігрове середовище набуває характеру нестійкого утворення, що при нестачі корисної площі громадського закладу може і не організовуватись. Такий рівень інтеграції можна виділити як низький.

Поєднання, що обумовлене зовнішнім фактором. Це вільна форма інтеграції, при якій група різнорідних особливостей не має внутрішнього зв'язку і поєднується лише на основі загального зовнішнього фактора. Цим фактором може виступати будь-яка умова, що безпосередньо не пов'язана з функціонуванням як ігрового, так і громадського середовища. Таким фактором може слугувати потреба батьків у тимчасовому нагляді за дітьми або комерційна вигода власників громадських закладів. Подібна форма інтеграції спостерігалась у періоди початкової практики організації ігрового середовища в громадському просторі. Проте саме вона може слугувати основою для подальшого переходу до вищої форми інтеграції. Адже обумовленість потребами викликає настання причинно-наслідкової ситуації, при якій між громадським та ігровим середовищем з'являються певні зв'язки.

Функційна інтеграція. Це вища форма інтеграції громадського та ігрового середовищ. Під цією формою мається на увазі комбінація елементів, що складають єдину функційну єдність. Завдання функціональної організації дитячого ігрового середовища пов'язане з уже сформованим функційним простором громадських центрів, із врахуванням спрямованості і можливості розвитку останнього. Матеріалізація функційного простору постає у вигляді проектної форми, що визначається як зовнішніми зв'язками, так і функційним змістом. Функційні вимоги, що тепер висувуються до ігрових об'єктів, змінились і несуть відбиток сучасних потреб, сучасних соціальних функцій. Громадську значимість та відповідну ігрову сутність ігровий об'єкт набуває, перебуваючи в інтер'єрі громадського закладу.

Відзначимо, що подібна інтеграція криється в прямій та опосередкованій взаємозалежності інтегрованих елементів від функцій громадського закладу. В якості безпосередньої функційної інтеграції виступає ігрове середовище, обумовлене призначенням громадського закладу. Прикладом є дитячі дошкільні заклади, де ігровий процес є частиною виховної діяльності. Дана інтеграція криється у функційній взаємозумовленості цих компонентів.

Опосередкована інтеграція полягає у функційній підпорядкованості одного елемента іншому через ігрове чи громадське обладнання. Такий вид інтеграції має подвійну природу. З однієї сторони, при розміщенні на території громадського закладу ігрового середовища функції першого і другого розширюються. Громадський заклад у такому разі розширює сферу своїх послуг, включаючи ігрову функцію як необхідність, викликану великими потоками відвідувачів. У такому разі ігрове середовище не лише розширює спектр послуг, які надає громадський заклад, а й у деякій мірі специфікується. Наприклад, ігрове середовище, організоване в лікарні, призначене для реабілітації дітей під час ігрового процесу, а також лікуванню за допомогою відповідних ігрових методик. Звідси випливає, що різні елементи чи частини єдиного цілого впливають один на одного і на всю систему.

Найвищою формою є *логіко-значеннева інтеграція*, для якої базовими є логічні закони, тотожність, сталість, погодженість змісту. Поряд із цим використовуються широкі «принципи співвідношень» для визначення наявності чи відсутності цієї найвищої єдності. Логіко-значеннева інтеграція полягає у створенні логічної та гармонійної цілісності. Прикладом такої інтеграції є використання купівельних візків для дітей у торговельних закладах. При такій організації торговельно-ігрового обладнання відзначається погодженість змісту системи «дитяче ігрове середовище – громадський заклад». Це є високим рівнем у проектуванні єдиного громадсько-ігрового простру, що не лише базується на єдності функційних процесів, а полягає у використанні єдиного стилю у проектуванні. Вони разом утворюють сукупність систем, що не ізольовані одна від одної, а знаходяться у взаємному сукупному зв'язку. Можна розрізнити безпосередній вплив систем, який означається як взаємодія систем через послідовний ряд взаємодій.

Сутністю кожної взаємодії систем є обмін між ними деякими, визначеними для кожного конкретного випадку системами – системами обміну. Тільки завдяки обміну, що протікає між системами, можна оцінити існування систем, вивчити їх властивості і пізнати дані системи. Всередині кожної системи знаходяться її внутрішні системи, що мають свої обміни. Таким чином кожна система являє собою обмін між підсистемами, що її складають. З іншого боку, кожна система, перебуваючи в обміні з іншими системами, об'єднується з ними цим обміном у велику систему. Звідси кожен обмін можна розглядати з двох точок зору: як внутрішній обмін системи у ставленні до тих систем, які він об'єднує у єдину систему і як внутрішній обмін у ставленні до цієї ж системи. Обмін виконує подвійну функцію: по-перше, об'єднує підсистеми в єдину систему і, по-друге, роз'єднує їх на протилежні підсистеми (в іншому випадку ми б не змогли відрізнити їх). Отже, усі зв'язки, що об'єднують елементи (підсистеми) у визначену цілісність, єдність, являють собою обмінні процеси. [5; 24]. Саме дані обмінні процеси носять інтегративну сутність.

У реальній проектній ситуації будь-який вид інтеграції не існує стабільно. Інтегрованість системи чи певних її елементів – постійний процес до вищого рівня інтеграції або до дезінтеграції.

Природа можливих змін у системі, що проявляються при зміні форми інтеграції, різна. У такій формі інтеграції як «просторове співіснування» подібні зміни означають механічне додавання, вилучення певних елементів чи їхню реорганізацію під впливом зовнішніх чинників. А у складніших формах інтеграції зміни викликають трансформацію всієї системи. Цей процес свідчить про наявність тісних внутрішньо-системних зв'язків у таких формах інтеграції, як функційна та логіко-значеннева. На відміну від просторового співіснування чи інтеграції, зумовленої зовнішніми умовами, функційна чи логіко-значеннева, що розглядається у процесі дослідження як єдність, має певний рівень стійкості до зовнішніх умов та відзначається відповідною внутрішньою саморегуляцією.

Розгляд інтегрального синтезу системи «дитяче ігрове середовище – громадський заклад» починається з аналізу підсистеми – ігрового середовища для дітей. В загальному проективному переході дитячого ігрового середовища від екстравертивної форми (ігрові при домові майданчики) до інтровертивної (внутрішнє ігрове середовище, організоване в

інтер'єрі) лежить зміна змістів підсистеми. Внаслідок таких суттєвих проектних змін відбуваються і соціокультурні зміни. У зв'язку з цим виділяємо внутрішні перетворення громадського середовища, пов'язані з соціокультурними змінами, що означаються як соціокультурна динаміка. Вона зумовлена частотою відвідування різноманітних громадських закладів, з підвищенням тривалості таких відвідувань. Життя дорослого населення однозначно змінилось у сторону громадської активності, а ігрова діяльність дітей набула нових змістів: збільшилась сфера пізнання, змінилась орієнтація ігрових процесів на активну соціалізацію дітей.

Організація ігрової діяльності, що формується навколо господарсько-побутових питань, питань охорони здоров'я, виховання дітей, стає механізмом формування складної, розвинутої системи соціальних зв'язків.

Виявом інтеграції громадського середовища є соціальна динаміка, що проявляється в наявності індивідуальних та групових ігрових процесів у ігровому середовищі. Проте в контексті усього громадського простору соціальна динаміка проявляється у наявності взаємодій різних соціальних груп.

Структура внутрішньої організації громадських закладів складається з нематеріальних умов та відносин, що є суспільною формою діяльності людей. До громадських відносин входять: відносини, що складаються в процесі обслуговування відвідувачів, відносини між окремими соціальними групами в межах внутрішнього простору громадського закладу. Саме організація дитячого ігрового середовища у внутрішній структурі громадського закладу вносить вагомі зміни у систему внутрішніх відносин громадського закладу.

Соціальні взаємини, що існують між членами ігрових процесів у громадському закладі можуть бути організованими та неорганізованими. В організованій системі існує чітка схема розподілу прав, обов'язків, функцій та соціальної позиції для кожного індивіда. Саме внутрішня функційна диференціація створює передумови для розвитку організованих взаємодій у громадському просторі.

При неорганізованих взаємодіях права, обов'язки, функції, соціальні позиції невизначені; форма поведінки під час ігор є відносною. Зважаючи на організацію різних типів ігрового середовища у закладах різного громадського призначення, можна виділити також організовано-контролюючу систему взаємовідносин, що полягає у залученні додаткових органів, які виконують функцію контролю за ігровою діяльністю дітей. При організаційно-контролюючому типі взаємозв'язків відносини набувають договірного характеру. Таким чином дитячий ігровий простір із самоорганізованого поступово перетворюється в інструмент діяльності громадськості. У зв'язку з інтеграцією ігрового середовища в громадський простір дане середовище значно змінюється. Все більш важливу роль у цій системі починає відігравати населення.

Проектування ігрового середовища саме в громадських закладах вимагає розуміння природи його діяльності, його соціальної основи. Функціонування спроектованого ігрового простору у відповідному напрямку залежить від дотримання внутрішніх законів організації громадського життя.

Явище інтеграції супроводжується підвищенням рівня культури та освіти населення, і, як наслідок, викликає появу нових потреб, а також підвищення рівня і якості існуючих послуг [1; 6].

Висновки. Дитяче ігрове середовище – «новий уклад життя, в якому найкращим способом розвиваються соціальна активність, творче начало, громадська самосвідомість» [4; 125]. Організація цього середовища в закладах громадського призначення, зумовлена необхідністю функційного розширення останніх, є основою для формування системи «дитяче ігрове середовище – громадський заклад». Специфіка внутрішніх системних зв'язків та сучасних тенденцій у проектній культурі дають можливість виділити чотири форми можливої інтеграції ігрового середовища у громадському середовищі: просторове співіснування, поєднання, що обумовлене зовнішнім фактором, функцій на інтеграція,

логіко-значеннєва інтеграція. Інтегративні процеси відбилися і на загальній організації внутрішніх функційних процесів громадського закладу, зумовлюючи виникнення соціальної динаміки.

Список використаної літератури

1. *Архангельская З. Е.* Архитектура зданий бытового обслуживания / З. Е. Архангельская, С. С. Северина. – К. : Будівельник, 1983. – 80 с.
2. *Детские игровые комплексы* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.playex.org>.
3. *Дудка О. М.* Конспект лекцій з курсу «Теоретичні та методичні основи архітектурного проектування» (для студ. 3 курсу напряму 6.060102 – «Архітектура») / О. М. Дудка. – Х. : ХНАМГ, 2007. – 72 с.
4. *Румянцева В. П.* Проектирование и строительство физкультурно-оздоровительных сооружений / В. П. Румянцева // Тенденция развития архитектуры комплексов и зданий культуры, спорта и управления / ЦНИИЭП учебных зданий. – М., 1984. – 212 с.
5. *Туркин Ю. С.* Теория систем (1 часть) / Ю. С. Туркин. – М., 1995. – 200 с.
6. *Христюк Ю. С.* Зони розваг у структурі торгових закладів : сучасний стан і перспективи / Ю. С. Христюк // Вісник ХДАДМ. Синтез дизайну і мистецтва в освітянському просторі. – Х., 2010. – № 5. – С. 107–111.
7. *Шмаров С. А.* Игры учащихся – феномен культуры / С. А. Шмаков. – М. : Новая школа, 1994. – 240 с.

Резюме

Стаття присвячена розгляду обумовленості організації системи «дитяче ігрове середовище – громадський заклад», аналізу форм інтеграції ігрового та громадського середовища на прикладі конкретних проектних ситуацій. Розглянуті принципи внутрішньої організації системи та можливі соціальні взаємодії.

Ключові слова: ігрове середовище, громадське середовище, інтеграція, система, проектна культура, соціальна динаміка.

Summary

Khrystyuk J. Integrative essence of child's and public environment as elements of project culture

The article is devoted the conditionality of organization of the system «child's playing environment is public establishment», to the analysis of forms of integration of playing and public environment on the example of concrete project situations. Principles of internals of the system are in-process considered and social cooperation's are possible.

Key words: playing environment, public environment, integration, system, project culture, social dynamics.

Аннотация

Статья посвящена анализу обусловленности организации системы «детская игровая среда – общественное заведение», раскрытию форм интеграции игровой и общественной среды на примере конкретных проектных ситуаций. Рассмотрены принципы внутренней организации системы и возможны социальные взаимодействия.

Ключевые слова: игровая среда, общественная среда, интеграция, система, проектная культура, социальная динамика.

Надійшла до редакції 1.11.2013 р.